

BOEKELNAREN EMIGREERDEN

EERSTE EMIGRATIE ONDER STIUMULERENDE INVLOED VAN GEESTELIJKHEID

In het midden van de negentiende eeuw zochten veel inwoners van Oost-Brabant, waaronder ook verschillende Boekelnaren, in Amerika naar een mogelijkheid om een nieuw bestaan op te bouwen.

De landverhuizers van toen waren vooral van boerenkomst. De meeste van hen hadden eerst geprobeerd om als landarbeider of dagloner door de ontginning van woeste grond en door hard werken een keuterboerderijtje te stichten. Dat lukte dikwijls niet maar ook wanneer zij wel slaagden hadden zij daarna moeite om het hoofd boven water te houden.

Anderen, vooral boerenzonen, voelden niets voor het ontginningswerk in de Peel maar zagen wegens gebrek aan grond geen andere mogelijkheid om een eigen bedrijf te stichten.

De geestelijkheid, die vooral onder de boeren veel gezag had, speelde nog al eens een belangrijke rol bij de beslissing om te gaan emigreren.

In de periode van 1835 tot 1877 emigreerden rond 3000 Brabanders naar Amerika, waarvan er ruim 2.100 (71%) afkomstig waren uit Oost-Brabant. De meeste emigranten kwamen uit de gemeente Uden (313), maar ook de gemeente Boekel leverde in die periode met 158 emigranten een groot aandeel.

Zij vestigden zich vooral in het dal van de Fox River in de staat Wisconsin, in de directe omgeving van de plaats Little Chute. Daar woonde al sinds 1834 de Dominicaner missionaris Johannes Theodorus van den Broek. Ook de Kruisheren uit Uden en de Capucijnen hadden daar een klooster. Er waren in het gebied van de Fox River een tiental parochies met Brabantse en Limburgse pastoors, afkomstig uit verschillende orden, en het was dan ook begrijpelijk dat de katholieke emigranten uit Oost-Brabant vooral daar hun toevlucht zochten.

EERSTE GROPEMIGRATIE MET PATER VAN DEN BROEK

In 1847 kwam Pater van den Broek terug in Nederland, waar hij een wervingsactie begon onder de Brabantse boeren en landarbeiders om in wat hij noemde "de bijzonder gezonde en vruchtbare landstreek van Wisconsin" een Hollandse kolonie te gaan stichten. De grond was voor een lage prijs te koop, 400 families zouden er zich gemakkelijk kunnen vestigen en, wat het belangrijkste was, ook een goed inkomen kunnen verwerven.

De overtocht kostte maar 56 gulden voor een volwassene; kinderen beneden 12 jaar kregen een reductie en zuigelingen reisden gratis mee. Daarbij kwamen dan nog 40 gulden aan proviandkosten gedurende de reis, die afhankelijk van weer en wind 45 tot 55 dagen duurde.

In totaal wist Pater van den Broek 319 emigranten, waaronder 190 Oost-Brabanders te bewegen om met drie door hem gecharterde schepen de reis naar Amerika te maken.

Op de driemaster "Libra" werden op 10 maart 1848 in Rotterdam 79 passagiers ingescheept. Het gezelschap Oost-Brabanders onder hen was tevoren vanuit Volkel naar Veghel gegaan en vandaar met een trekschuit naar Den Bosch, waar de trekschuit op sleeptouw werd genomen naar Rotterdam.

Aan boord van de "Libra" waren maar twee Boekelnaren, de vrijgezellen Johannes Tielemans en Anna van Lieshout. De "Libra" verliet Hellevoetsluis op 14 maart 1848 en arriveerde na een reis van 52 dagen op 5 mei 1848 in Boston.

Een tweede groep met in totaal 94 passagiers vertrok uit Hellevoetsluis op 26 maart 1848 met de driemaster "America". Van deze groep maakten 80 Oost-Brabanders deel uit, waarvan 12 Boekelnaren: het gezin van Hendricus Koenen en zijn vrouw Johanna van den Berg, beiden 48 jaar, met hun negen kinderen en de vrijgezel Johannes Kremers. Na een zeereis van 48 dagen arriveerden zij op 12 mei 1848 in Philadelphia.

Met de derde groep reisde Pater van den Broek zelf mee. Aan boord van de driemaster "Magdalena" scheepten zich 146 passagiers in, waaronder 41 Oost-Brabanders, maar geen Boekelnaren. Dit schip vertrok ook op 26 maart 1848 uit Hellevoetsluis en arriveerde na een zeereis van 44 dagen in New York.

Na aankomst in Amerika volgde voor de Oost-Brabantse emigranten al direct een enorme teleurstelling. De reis naar Little Chute en omgeving, waar de meeste naar toe wilden, duurde veel langer dan men gedacht had. Gemiddeld deed men er 25 dagen over. De reis duurde niet alleen lang maar was ook vrij kostbaar omdat in hotels overnacht moest worden.

TWEEDE GROEPSEMIGRATIE ONDEER LEIDING VAN BOEKE;LSE KAPELAAN

Een tweede groeps-emigratie van Oost-Brabanders vond twee jaren later plaats onder leiding van de Boekelse kapelaan Gerardus Joannes van den Heuvel. Hij was op 11 augustus 1816 geboren in Uden als zoon van de zakenman Arnoud van den Heuvel en diens vrouw Maria Verhoeven. Hij werd priester gewijd op 21 mei 1842 in Den Bosch en tot kapelaan in Boekel aangesteld op 5 september 1845. In het archief van de parochie is vermeld dat hij bij alle parochianen hoogachting genoot om zijn godsvrucht, vroomheid, ijver en priesterlijke deugden. In 1850 besloot hij naar Amerika te gaan om daar te gaan helpen bij de zielzorg voor de Oost-Brabantse emigranten in de streek van de Fox River nabij Little Chute.

Kapelaan Gerardus van den Heuvel vertrok met de "Triskina" op 22 april 1850 vanuit Rotterdam en arriveerde ruim een maand later op 25 mei 1850, samen met 79 passagiers uit Oost-Brabant in New York. Daaronder waren 9 Boekelnaren: Johannes Heesackers met zijn vrouw en hun zoon Petrus en Martinus Heesackers met zijn vrouw en hun kinderen Thomas, Antonius, Johanna en Hendrica. De namen van de twee aangetrouwde vrouwen zijn mij niet bekend.

Op 8 juni 1850 begon Gerardus van den Heuvel met zijn pastorale werk in de kleine plaatsen in de omgeving van de Fox River. Helaas heeft hij zijn werk in Amerika, waarvan hij zich zo veel had voorgesteld, niet lang kunnen doen. Al binnen een jaar, op 1 april 1851, overleed hij op 35-jarige leeftijd in Green Bay aan typhus.

EMIGRATIE VAN L820 TOT L880

Volgens de bevolkingsregisters van de gemeente Boekel zijn in de jaren 1820-1880 in totaal 158 emigranten, voor het merendeel alleenstaanden, vanuit Boekel naar Amerika vertrokken.

Na 1850 vond geen groepsemigratie meer plaats. Daarna emigreerden gezinnen, maar vooral alleenstaanden, nadat zij door de geestelijkheid en door familieleden en bekenden, die al eerder emigreerden grondig waren voorgelicht. Zo emigreerde in 1853 nog de uit Boekel afkomstige arbeider Christiaan Kuijpers met zijn vrouw en zes kinderen. Maar meestal waren bleven het boeren en landarbeiders, die in Amerika een nieuw bestaan zochten. Het waren vooral godsdienstig-kerkelijke overwegingen en familiebanden die de plaats bepaalden waarheen men emigreerde. En zo was de Fox River Valley ook na 1850 nog gedurende een lange reeks van jaren een trekpleister voor emigranten uit Oost-Brabant.

Landelijk gezien nam de emigratie op het einde van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw aanzienlijk toe. Dit was vooral het gevolg van de landbouwcrisis van de tachtiger jaren en van de verminderende werkgelegenheid op het platteland. Vooral het aantal emigranten uit de steden nam toe, maar de emigratie bleef toch vooral een regionaal plattelandsverschijnsel, dat voor een belangrijk deel geconcentreerd was in Oost-Brabant.

In de periode van 1880 tot 1940 emigreerden vanuit Boekel in totaal 68 personen, waaronder 23 kinderen. Naar Noord-Amerika vertrokken 34 volwassenen met 16 kinderen en naar Canada 11 volwassenen met 7 kinderen. De meeste van de naar Amerika geëmigreerde Boekelnaren vestigden zich in de vallei van de Fox River en ontmoetten daar velen van hun dorps- en streekgenoten, die daarheen al vijftig jaren eerder emigreerden.

MISLEIDENDE VOORLICHTING

In aantrekkelijke maar dikwijls onbetrouwbare en zelfs misleidende advertenties in Nederlandse kranten werden de mogelijkheden om in het verre Amerika een eigen boerderij in eigendom te krijgen veel mooier voorgesteld dan zij in werkelijkheid waren. Voor 50 dollars kon men onder bepaalde voorwaarden en na verloop van vijf jaren eigenaar worden van een "homestead" van 320 acres (ongeveer 130 ha.) grond, in de vallei rond Chinook in de aan Canada grenzende staat Montana in het noordwesten van Amerika.

Maar in de advertenties werd niet vermeld dat het onvruchtbare, niet ontgonnen en moeilijk te bewerken land was. Daarbij kwamen voor de Nederlandse boeren volkomen onbekende bedrijfsrisico's, zoals grote droogte, hagelbuien en sprinkhanenplagen, die dikwijls de oorzaak waren van mislukte oogsten. Het moeizaam verworven vee, maar ook de met hypotheek belaste bedrijfsgebouwen en landbouwmachines en het bijeen gespaarde bedrijfskapitaal gingen dan over in handen van schuldeisers. Voor velen betekende dat na enkele jaren hard werken in een vreemde omgeving de mislukking van een avontuur, waarvan zij zich veel hadden voorgesteld. Wilde men verder dan moest men beschikken over een enorm aanpassingsvermogen en bereid zijn om in een vreemd land nog een keer te verhuizen naar weer een volstrekt vreemde omgeving om daar dan weer een heel nieuw bestaan te gaan opbouwen.

DE BOEKELSE GEBROEDERS VAN DE VEN

Zo is het ook de gebroeders van de Ven uit Boekel min of meer vergaan. Zij waren zonen van Hannes van de Ven en Anna Maria van den Heuvel, die in Boekel op de Zandhoek woonden in een boerderij, die werd gepacht van Johannes Biemans op De Aa.

Het gezin telde twaalf kinderen, waaronder negen zonen, waarmee vader en moeder van de Ven heel wat te stellen hadden.

De kleine pachtboerderij met betrekkelijk weinig grond en het grote aantal kinderen maakten het voor de zonen nodig om buiten het eigen bedrijf een toekomst te zoeken. Voor het bij een andere boer gaan werken als landarbeider of dagloner voelden zij niet. Maar buiten de landbouw was in Boekel weinig werk te vinden en de arbeid in een fabriek stond de gebroeders van de Ven, die gewend waren aan werken in de buitenlucht en gehecht waren aan de natuur, niet erg aan.

Emigratie naar Amerika bood voor de ondernemende en wat avontuurlijk ingestelde jonge mannen een aanvaardbaar alternatief. Als zij daar waren zouden zij in het begin een baan zoeken bij een Amerikaanse boer of desnoods toch maar in een fabriek, maar op de wat langere termijn zou een eigen landbouwbedrijf binnen de bereikbare mogelijkheden liggen. Die eigen boerderij zou uiteindelijk door de gebroeders van de Ven niet bereikt worden, maar uiteindelijk hebben vier van hen zich wel voorgoed in Amerika gevestigd.

DE "VEN-PIJPKES"

De "Ven-pijpkjes" werden ze wel genoemd, die opgroeiende zonen van Hannes van de Ven, naar het "pijpestrootje", dat in de Boekelse Peel veel voorkwam en dat men wel kon buigen, maar niet kon breken. En die eigenschappen golden ook voor de "Ven-pijpkjes". Buigzaam en zich in alle voorkomende situaties direct aanpassend, maar ook onbreekbaar en wanneer het er op aan kwam niet klein te krijgen. Eigenschappen, die hen ook later in Amerika goed van pas zouden komen.

Zij stonden in Boekel en omgeving bekend om hun streken en grollen en waren vooral ook vermaarde stropers, die de controlerende veldwachter dikwijls te slim af waren en zelfs niet schroomden om hem voor de gek te houden.

Zo gaat het verhaal dat de jongste zoon Toon, die als boerenknecht werkte bij Jan Wassenberg op de Zandhoek het plotseling op een lopen zette, wanneer hij op het land bezig was en de veldwachter langs kwam. In de veronderstelling dat Toon wel weer wat op zijn kerfstok had en voor hem op de vlucht ging, zette de volijverige handhaver van het wettelijk gezag de achtervolging in en volkomen uitgeput wist hij Toon uiteindelijk op de boerderij van Wassenberg te achterhalen. Daar maakte Toon hem dan doodnuchter duidelijk dat hij alleen maar efkes "naar het huiske" moest.

Soms had de veldwachter ook succes. Zo werd Toon's oudste broer Janus (de grote Janus) bij het stropen betrapt toen hij midden in de Peel op de grens met Wanroy, een haas schoot. Natuurlijk moest die bij de veldwachter ingeleverd worden. De persoonlijke verhoudingen waren echter door dit strafbare feit niet verstoord en samen met de veldwachter wandelde Janus terug naar Boekel. Daar aangekomen zei Janus tegen de stomverbaasde veldwachter: "Nou gif me den haas mar wir terrug. Het lèste endje naor den Zandhoek kan ik 'm zelluf wel draogen." Het toch wel erg sterke verhaal zegt verder dat de verbouwereerde veldwachter de haas inderdaad aan Janus terug gaf.

Maar het ging natuurlijk niet altijd goed. Zo besloot de kleine Janus (Januske van de Ven, de vroegere vrachtrijder en kolenhandelaar uit de Julianastraat) op een zondagmorgen op de hei te gaan stropen .

Toen hij, lopende door een eikenwal, wat zand van de loop van zijn jachtgeweer wilde halen, ging dat geweer door een onhandige beweging plotseling af en werd door het onvoorziene schot de helft van een van de vingers van Janus afgerukt. Erg nuchter en zonder een spoor van medelijden constateerde moeder van de Ven toen hij thuiskwam: "Dè hedde'r nou van as ge Zondags gaot streupen."

Vijf van die negen "lastige jong" van Hannes en Anna van de Ven gingen in het begin van deze eeuw hun geluk beproeven in Amerika. Vol optimisme en met de vaste overtuiging dat ze het daar in dat land van de ongekende mogelijkheden zouden gaan maken.

HOE VERGING HET DE GEBROEDERS VAN DE VEN IN AMERIKA?

Met hun oer-Brabantse voornamen konden de gebroeders in Amerika niet overweg. En zo werd Drikus al gauw Henry, Tinus werd Martin, Dorus werd Theodore, Toon werd Anthony en Janus werd John.

Drikus (Henry) en **Tinus** (Martin) van de Ven, die in 1905 naar Amerika vertrokken, vestigden zich aanvankelijk in De Pere, een dorp in de Fox River Valley in de staat Wisconsin, waar zich in de vorige eeuw al veel Oost-Brabanders en Boekelnaren hadden gevestigd. Zij hadden het daar niet naar hun zin en in 1911 vertrokken zij naar de primitieve nederzetting Hollandville ten noordwesten van Chinook in de staat Montana, op ongeveer 65 kilometer van de grens met Canada. Zij tekenden in op een "homestead" en zouden dan na vijf jaar ontginnen een perceel van maximaal 320 acres (ongeveer 130 ha.) voor de prijs van 49 dollar aan opmeet- en registratiekosten in eigendom verwerven. Maar het haalde niets uit. De grond was weerbarstig en de natuur werkte niet mee. De aanhoudende droogte, zandstormen en een tekort aan water deden hun oogsten mislukken.

Drikus van de Ven (Henry), die inmiddels getrouwd was en zijn poging om een boerderij te stichten had zien mislukken, begon daarna met de exploitatie van een kleine particuliere kolenmijn. Door de opbrengst van die kolenmijn kon hij zijn gezin van een redelijk bestaan voorzien. Hij is tot zijn dood in Hollandville gebleven. Hij kwam in 1938 op 59-jarige leeftijd om het leven door een ongeluk in zijn eigen mijn, waar hij overreden werd door een aantal kolenwagentjes. Zijn familie bleef eigenaar van de mijn tot die in de jaren vijftig gesloten werd. Een zoon van Drikus werd later nog burgemeester van Chinook.

Ook de "homesteading-periode" van **Tinus van de Ven** (Martin) heeft geen resultaten opgeleverd. Hij bleef vrijgezel en bouwde in Hollandville een soort gemeenschapshuis, waarin een winkel, een bar en een postagentschap waren ondergebracht. Hij wist het als beheerder van dit gemeenschapshuis en als postbode een aantal jaren vol te houden. Hollandville bleef echter een uiterst kleine en primitieve nederzetting en raakte bovendien door het mislukken van de "homestead-politiek" in verval. Inmiddels bestaat deze plaats zelfs niet meer.

In 1925 keerde Tinus terug naar Boekel en overwoog zelfs om definitief bij zijn moeder in te trekken. Maar het verlangen naar Amerika was groot. In 1926 keerde hij terug en ging naar zijn broer Toon in Detroit om daar te gaan werken in de automobieliindustrie.

Vóór zijn terugkeer had hij er nog voor gezorgd dat zijn moeder op zijn kosten kon worden opgenomen in het bejaardenhuis "Sint Petrus" van de Zusters van Liefde in Boekel. Tot aan haar dood op 18 mei 1931 bleef hij regelmatig brieven aan haar schrijven en stuurde hij haar geld.

In 1929 verhuisde Tinus naar Los Angeles, waar hij in een ziekenhuis ging werken. Na de dood van zijn moeder werd door zijn familie in Boekel lange tijd niets meer van hem gehoord, totdat hij in februari 1953 weer een brief schreef vanuit Santa Anna, een plaats nabij Los Angeles in Californië. Hier schijnt hij enige tijd gewoond te hebben bij zijn broer Toon. Bekend is nog dat hij leed aan een niersteenkwaal en daarvoor met goed gevolg werd geopereerd. Waar en wanneer hij gestorven is, is niet bekend.

Dorus van de Ven (Theodore) vertrok in 1907 naar Amerika en vestigde zich aanvankelijk ook in De Pere in de Fox River Valley. Samen met zijn broers Drikus en Tinus vertrok hij naar Hollandville, ten noordwesten van Chinook. Ook zijn "homesteading-periode" leverde uiteindelijk geen succes op. Hij trouwde een Amerikaanse vrouw, Katy Copus, die in 1921 op vrij jonge leeftijd in Hollandville overleed. Hij bleef achter met twee kinderen en ook hij vertrok naar Detroit om in de automobielenindustrie te gaan werken. Hij schijnt daar hertrouwd te zijn met een Amerikaanse maar had nauwelijks contact met zijn broers. Van hem is weinig bekend. Hij is in 1957 op 72-jarige leeftijd gestorven.

Toon van de Ven (Anthony) vertrok in 1913 vanuit Boekel naar Little Chute maar kwam in 1915 weer terug omdat zijn ouders op de boerderij hulp nodig hadden in verband met de militaire dienstplicht van zijn broer Janus (de kleine Janus). In 1916 trouwde hij met Antonia Maria van Berlo en samen met haar emigreerde hij direct na het huwelijk naar Hollandville. Nadat ook zijn poging om via een "homestead" een eigen boerenbedrijf te stichten was mislukt, vertrok het gezin naar Detroit. Nadat hij enkele jaren had gewerkt in de automobielenindustrie begon Toon een handel in onroerend goed. Het verhaal gaat dat hij goede zaken deed en veel geld heeft verdiend.

Hij heeft direct na de oorlog, in 1946, nog ongeveer een jaar in Boekel gewoond. Daarna woonde hij nog in Santa Anna nabij Los Angeles in de staat Californië en in Petoskey in de staat Michigan, waar hij in 1972 op 82-jarige leeftijd overleed. Zijn vrouw Antonia Maria van Berlo overleed daar ook in 1981 op 88-jarige leeftijd.

De oudste borer Janus van de Ven (John) – de grote Janus - trouwde in 1912 in Boekel met Maria van de Laar en vertrok toen naar Kimberley, vlakbij Little Chute, in de staat Wisconsin, waar hij ging werken in de daar gevestigde papierfabriek. Hier werden in het gezin zes kinderen geboren. Maar Janus en zijn vrouw hadden in Amerika "den aard" niet en keerden met hun gezin in 1920 terug naar Boekel. In 1922 vestigden zij zich in een boerderij met café op de Verreheide, net over de grens langs de weg naar Gemert.

Op doorzettingsvermogen en karakter - wel buigzaam maar onbreekbaar - hebben de "Ven-pijpkjes" het in Amerika aardig gered. Maar het vooropgezette doel - een eigen boerenbedrijf - werd door geen van hen bereikt.

NA 1920 GROEIENDE BELANGSTELLING VOOR EMIGRATIE NAAR cANADA

Na 1920 heeft vanuit Oost-Brabant nauwelijks nog emigratie naar Amerika plaats gevonden.

Langzaamaan vond een verschuiving plaats in de richting Canada. Weliswaar genoten Engelsen bij de Canadese regering een voorkeursbehandeling maar in het algemeen ondervonden ook Nederlanders geen enkel probleem om in Canada toegelaten te worden. Er waren zelfs bepaalde categorieën, zoals landbouwers, landarbeiders, grondwerkers, mijnwerkers, spoorwegaarbeiders en vrouwelijk huishoudelijk personeel, die voorrang genoten bij de toelating.

Zo emigreerden in 1926 vanuit Boekel de vrijgezel J.Verhoeven en de gezinnen Martinus Reijbroek-van den Nieuwenhof met vijf kinderen, Franciscus van de Kerhof-Peerenboom met één kind en Martinus Laarkkers-Coppens met één kind naar Windsor in de Canadese provincie Ontario. Eerder, in 1925, waren daarheen al vier Boekelse vrijgezellen vertrokken, te weten Catharina van Kessel en L.Slaats, Th.Rijkers en A.v.d.Valk. In 1929 vertrokken nog J.Coppens en A.Verhoeven, maar daarna vond er tot na de Tweede Wereldoorlog vanuit Boekel geen emigratie meer plaats naar Amerika of Canada.

DE ERFENIS VAN DE TWEDE WERELDOORLOG

De eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog stonden helemaal in het teken van het herstel, maar de grote vraag was: "Zou het nog wel kunnen worden zoals het vroeger geweest was ?"

Het antwoord was een duidelijk "Neen".

Voor de oorlog moesten veel werkzaamheden op het boerenbedrijf nog met de hand gebeuren, zoals het melken, het zaaien en oogsten en het voeren van het vee. Voor het bewerken van het land werden paarden gebruikt. Het was gewoonte dat ook de kinderen in de vacaties en na schooltijd een helpende hand toestaken.

De boer hield van zijn bedrijf en van zijn grond, van zijn vee en van het werken buiten in de natuur. Hij was vrij man en eigen baas, onafhankelijk van iedereen, behalve van Onze Lieve Heer. Hij was emotioneel gehecht aan eigen grondbezit en dat moest zo blijven. En datzelfde moest ook gelden voor zijn zonen, die van kindsaf werden opgevoed, opgeleid en voorbereid voor het boerenbedrijf. En de dochters moesten boerin worden en dus trouwen met iemand uit de boerenstand. Het was een manier van leven en werken waarvan men onder geen voorwaarden afstand wilde doen.

Het naoorlogse herstel van de landbouw bracht ook belangrijke **structurele veranderingen**. De boeren wilden wel vasthouden aan het ouderwetse vooroorlogse gedragpatroon, maar moesten constateren dat dit niet meer mogelijk was.

Mechanisatie en specialisatie dienden zich aan. Vooral de mechanisatie voltrok zich in een versneld tempo en de trekker stond daarbij centraal. De fabrikanten van trekkers legden zich ook toe op het maken van aanbouwwerktuigen, die op een eenvoudige manier aan de trekker gekoppeld konden worden en door de bestuurders hydraulisch konden worden bediend. De trekker kon daardoor bij nagenoeg alle werkzaamheden op het land, ploegen en eggen, zaaien, maaien en oogsten, gebruikt worden. De loonbedrijven ontstonden en landbouwwerktuigen werden coöperatief aangeschaft. De boer was gewend van 's morgens vroeg tot 's avonds laat te werken en door de mechanisatie kwam extra werktijd beschikbaar. Dat gaf mogelijkheden om de productie op te voeren en dat leidde weer tot bedrijfsvergroting.

WAS EMIGRATIE DE OPLOSSING ?

Het werd al gauw duidelijk dat een bedrijfsvoering op de oude traditionele manier niet langer mogelijk was. Maar tegelijkertijd werd duidelijk dat het onder de gewijzigde omstandigheden voor de boerenzoons moeilijk zou worden om in de familietraditie van het verleden eigen boer te worden.

Voor sommigen - ook in Boekel en Venhorst - betekende dat de enorm moeilijke beslissing om met het oog op de toekomst van de kinderen elders een bestaan in de landbouw te gaan zoeken en te emigreren, bij voorkeur naar Canada.

Er was voor een aantal families nog een tweede, niet zo direct voor de hand liggende reden om te gaan emigreren. Al gauw na het einde van de Tweede Wereldoorlog bleek het tussen de Geallieerden en met name tussen Amerika en Rusland niet erg te boteren.

Er ontstonden gespannen onderlinge verhoudingen en in die sfeer van "koude oorlog" groeide bij sommigen de angst voor een nieuwe wereldoorlog en voor een bezetting van West-Europese landen door Rusland. En in het verre Canada, of in Amerika, of in Brazilië, of in Australië, zou men veilig zijn.

Zo ontstond er een na-oorlogse emigratiegolf. In een tijdsbestek van amper zeven jaar emigreerden bijna 300 inwoners uit Boekel en Venhorst. Het merendeel van hen ging naar Canada, waar zij zich over het gehele land verspreidden. De meeste vestigden zich in de provincie Ontario, maar ook in het Franstalige Québec en zelfs in de provincies Brits Columbia en Alberta in de Rocky Mountains komt men Boekelnaren tegen.

GEBREKKIGE VOORBEREIDING

De eerste stroom emigranten uit Boekel en Venhorst ging nagenoeg onvoorbereid de nieuwe avontuurlijke toekomst tegemoet. Vanuit Tilburg gaf de NCB enige algemene informatie over Canada en over de bestaansmogelijkheden daar, maar er was geen praktische voorlichting.

De eerste cursus voor emigranten werd in 1950 gegeven door de Boekelse onderwijzeres An van de Valk, die zich eerder ook op andere wijze al had ingezet voor de voorbereiding en de begeleiding van vertrekkende emigranten. Zij was al voor de oorlog vertrokken naar Curaçao en verbleef tijdens de oorlog in Amerika, zodat zij de Engelse taal uitstekend beheerste. In 1953 emigreerde zij zelf naar Canada.

De verzorging van cursussen voor emigranten werd daarna overgenomen door Therus Corssmit, het hoofd van de jongensschool "St.Jan" in Boekel, die hiervoor was aangezocht door de emigranten-aalmoezenier van de NCB, pater Theo van den Elsen.

Het was geen gemakkelijke taak om mensen, die al jaren geen onderwijs meer genoten hadden, de Engelse taal bij te brengen. Het aanleren van die vreemde taal met die onbekende klanken lag hen nu eenmaal niet. "Ze hadden den Engelsen mond niet" zei Therus Corssmit.

SLECHTS 35% VAN DE BOEKELSE EMIGRANTEN KWAM TERECHT IN DE LANDBOUW

De meeste emigranten gingen na aankomst in Canada eerst werken bij katholieke boeren om de Canadese werkmethoden en de Engelse taal wat beter te leren, voordat men trachtte een eigen bedrijf te beginnen.

Sommigen zochten eerst voor enkele jaren een baan in de industrie om voldoende geld te sparen en daarna een "farm" te kopen. Velen vonden het werk in de industrie zo slecht nog niet en dachten na enkele jaren niet meer aan een terugkeer naar de landbouw. Uiteindelijk kwam slechts 35% van de boeren-emigranten uit Boekel en Venhorst in de landbouw terecht.

Het was een vrouw, die als eerste na de oorlog vanuit Boekel naar Canada emigreerde. Op 12 maart 1947 trouwde Anna van Zon in de St. Agathakerk in Boekel met Gard Verhoeven, die al voor de oorlog naar Canada was geëmigreerd en met vakantie in Boekel was. Samen met hem vertrok zij enkele weken na haar huwelijk naar Canada. Zij was in 1947 niet alleen de eerste maar ook de enige emigrante vanuit Boekel.

In totaal emigreerden in de tien jaren tussen 1947 tot en met 1956 vanuit Boekel en Venhorst 292 inwoners.

Naar Canada vertrokken 280 inwoners, waarvan 85 mannen, 55 vrouwen, 72 jongens en 68 meisjes.

Naar Brazilië emigreerden in 1950 Naris van Melis met zijn vrouw en 5 kinderen.

Naar Amerika emigreerden in die periode nog 2 mannen en 2 vrouwen en naar Australië 1 man.

HOE IS HET DE BOEKELSE EN VENHORSTSE EMIGRANTEN VERGAAN ?

Uiteraard kan niet uitvoerig worden ingegaan op de wederwaardigheden van alle Boekelse en Venhorstse emigranten.

Sommigen hebben in het land waarnaar zij emigreerden een prachtig bedrijf opgebouwd, zoals Piet van de Laar en Cato de Rijk van de Bovenstehuis, die met hun zes zonen een zeer groot tuinbouwbedrijf exploiteren in de buurt van de Niagara-watervallen in Zuid-Ontario.

Of zoals Naris van Melis en Zus van den Broek uit Venhorst. Samen met twee andere Nederlanders stichtte Naris van Melis in Brazilië de kolonie Holambra II, een gebied ter grootte van ruim 20.000 hectaren met bedrijven van gemiddeld 60 hectaren grootte. Zijn vijf zonen hebben allen gekozen voor het boerenbedrijf en zijn inmiddels Braziliaans staatsburger. Een van hen - Johannes van Melis - werd in 1994 gekozen tot Prefeito, dat is burgemeester, van de in Holambra II gelegen plaats Paranapanema.

Bert Donkers uit het buurtschap De Donk, die in Boekel meerdere functies bekleedde in het boeren-organisatieleven reisde in 1951 met zijn vrouw Marie Vogels en 5 zonen en 4 dochters, zijn zonen Toon en Janus achterna, die 1½ jaar eerder als "voortrekkers" waren vertrokken. Nauwelijks in Canada gearriveerd werd door hem in september 1951 samen met 25 andere boeren uit de omgeving de "Credit Union Service" een eigen leenbank voor Nederlandse en Vlaamse emigranten opgericht.

Bert Donkers, wiens familie in Canada inmiddels meer dan 210 leden telt, overleed op 82-jarige leeftijd in Wyoming in Canada, waar hij ook werd begraven.

En tot slot:

De familie van Mieske van den Broek en Ciska Bevers, die op De Elzen woonde en in 1948 naar Canada emigreerde, werd de grootste Boekelse familie in Canada. Van hun 18 kinderen, waarvan 8 uit het eerste huwelijk van Mieske met Mien van der Aa, trouwden er 13 en die kregen samen 67 kleinkinderen. Ook van die kleinkinderen zijn er inmiddels veel getrouwd en de familie in Canada is inmiddels uitgegroeid tot meer dan 300 leden, de "kaauwe kant" inbegrepen.

In het algemeen kan men zeggen dat het de emigranten uit Boekel en Venhorst in Canada en in de andere emigratielanden redelijk goed is gegaan. Sommigen konden niet wennen aan de Canadese leef- en werkgewoonten en gaven toe aan hun verlangen om naar hun geboortestreek terug te keren. Maar de meeste bleven en wisten zich met hard werken en dank zij hun doorzettingsvermogen en de vaste wil om te slagen een goed bestaan te verwerven, zij het dan dat uiteindelijk slechts 35% van hen in de landbouw terecht kwam.

Boekel, 21 maart 2002

Piet van Antwerpen